

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

*І.Г.Карпова,
Чернігівський державний інститут права,
соціальних технологій та праці (м. Чернігів)*

Історія самоврядування молоді, що вчиться, має давню світову історію. Перші спроби організації такої діяльності відносяться до епохи пізнього середньовіччя, а елементи студентського самоврядування в Російській імперії (до складу якої входила більша частина України) виникли з появою перших вищих навчальних закладів і розвивалися у напрямках участі студентів у демократичному русі, боротьбі за автономію університетів та захисті прав студентів в період навчання [1].

В Україні після національно-демократичної революції 1917 року як учнівське, так і студентське самоврядування змогло розвиватись на практиці завдяки теоретичним розробкам А.Макаренка, В.Коротова, С.Черніка та ін. В.Коротов, наприклад, вважав, що самоврядування є могутнім важелем виховної діяльності, що значно сприяє збільшенню її сили і ефективності, а педагогічне керівництво самоврядуванням - одна з важливих умов його функціонування [2]. Саме в цей час у науці і практиці набула популярності педагогіка співробітництва, згідно з якою вчитель мав бути не стільки керівником, скільки старшим товаришем підростаючого покоління [3, 8].

З утвердженням командно-адміністративної системи в СРСР функції студентського самоврядування обмежились виховною діяльністю, а у період так званої “відлиги”, не дивлячись на демократизацію суспільно-політичного життя, нові форми студентської самодіяльності так і не змогли утвердитися.

Перебудовчі процеси, що розпочалися з середини 80-х років, сприяли демократизації системи освіти в цілому і розвитку студентського самоврядування у вищій школі, зокрема. Посилився пошук шляхів, способів організації студентського самоврядування, виникли нові форми самодіяльності студентів. З'явилися численні публікації, присвячені даній проблемі [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

Розвиток студентського самоврядування в сучасній Україні має надзвичайну актуальність, адже саме воно у великій мірі сприяє формуванню у студентської молоді кращих рис майбутніх спеціалістів – почуття відповідальності, ініціативності, діловитості, творчого відношення до справи тощо, на що при соціологічних опитуваннях вказують самі студенти. Студентське самоврядування допомагає виявити потенційних лідерів – представників еліти нації у майбутньому, а також розкрити і розвинути творчі здібності кожного студента.

Студентське самоврядування, на думку Л.Жалдак (що посилається на дослідження О.Чернишова), - це складне соціально-педагогічне явище, яке в центр навчально-виховного процесу ставить особистість студента, а також участь студентів в управлінні, керівництві справами свого колективу [2]; це процес правління та регулювання всієї різноманітності видів діяльності студента, який навчається у вищому навчальному закладі [1]. Воно виконує різні функції:

соціалізації, допоміжної організаційно-практичної, компенсаційної, інноваційної діяльності студентів [1].

У Чернігівському державному інституті права, соціальних технологій та праці ще у 2000 році була створена, продовжує діяти і розширюватись система органів самоврядування студентів [16], основні завдання яких визначаються на основі Закону України “Про вищу освіту” [17], інших нормативних документів.

Активізація студентського самоврядування в сучасній Україні, з нашої точки зору, буде успішною не лише за умови збереження традиційних форм студентського самоврядування (наприклад, стипендіальних комісій, студентських рад гуртожитків, профспілкових комітетів тощо, що діють і у нашому вузі), а й створення і розвитку нових форм самодіяльності студентів, що в повній мірі зможуть сприяти формуванню професійних якостей майбутніх спеціалістів, вихованню почуття милосердя, доброзичливого відношення до ближнього, розкриттю творчого потенціалу кожної особистості. З огляду на це нам видається цікавим досвід роботи деяких органів студентського самоврядування Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці.

У березні 2002 року в інституті була створена юридична клініка “Adiutorium” (у перекладі з латинської – підтримка, допомога). Працює у цій організації близько 40 студентів та викладачів інституту, організаційне керівництво здійснює студентка V курсу соціально-економічного факультету. В Положенні про юридичну клініку “Adiutorium” ЧДІПСТП визначена основна мета її діяльності: сприяння планомірному втіленню теоретичних знань студентів інституту в їх практичну діяльність; забезпечення поширення соціально-правової інформації серед широкого загалу населення; створення реальної можливості для малозабезпечених незахищених верств населення отримувати якісні соціально-правові послуги.

Робота у клініці здійснюється у напрямках: надання студентами індивідуальних консультацій з правових питань під керівництвом досвідчених викладачів (за весь час роботи клініки отримали консультації 256 клієнтів); організації тренінгів з практичного права для дітей та підлітків у школах Чернігова (наприклад, у 2005 році на запрошення міського центру СССДМ студенти II курсу провели у 9-х, 10-х класах шкіл міста по два тренінги на тему “Мої права” та “Мої обов’язки”; за 2004 – 2005 роки - 52 тренінгові заняття); планування і проведення соціологічних досліджень з проблем дотримання прав людини, якості надання юридичних послуг населенню тощо (у 2002 році - соціологічне дослідження на тему “Правове життя Чернігова”; у 2004 році – “Сучасні проблеми суспільства очима молоді”) [18].

Метою діяльності волонтерського центру “Довіра”, створеного у жовтні 2004 року, є об’єднання активної студентської молоді для допомоги громадським організаціям у досягненні їх мети щодо покращення життя різних верств населення. Розроблена структура центру. Він співпрацює з ЦРРДІ “Відродження”, притулком для неповнолітніх “Надія”, недержавними організаціями “Підтримка”, “ЛЖВ” (“Люди, які живуть з ВІЛ” - ВІЛ-позитивні діти віком від 2 до 9 років), реабілітаційним центром “Ступені”, а також ЧМЦЗ та ЧМЦССДМ. Студенти центру набувають навичок волонтерської діяльності, відвідуючи заняття-тренінги у ЧМЦССДМ. Вони займаються профілактичною роботою, ведуть заняття з елементами тренінгу у школах Чернігова, проводять ігротеки, заняття, концерти для дітей, займаються організацією матеріальної та

фінансової допомоги дітям з притулку “Надія”. Дві студентки-волонтери центру “Довіра” на обласному конкурсі “Кращий волонтер 2005 року” (листопад 2005 р.) посіли друге і третє місця у номінаціях “Профілактика негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі” та “Кращий волонтер у сфері соціальної підтримки та реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями”. Всі учасники центру (а це близько 40 студентів I-III курсів соціально-економічного факультету) одностайно вважають, що волонтерство – це спосіб життя і саме так варто жити.

Важливу роль у висвітленні роботи органів студентського самоврядування, життя студентів інституту в цілому відіграє студентська газета “Прозорий фон”.

Діяльність в органах студентського самоврядування може сприяти не лише формуванню професійних, ділових, організаційських якостей студентів, а й розвитку їх творчих, художніх обдарвань. Саме тому в жовтні 2005 року на базі літературного клубу, що діяв в інституті з 2002 року, була створена літературно-мистецька студія “Gaudeamus”. Соціологічне опитування, проведене серед студентів у вересні 2005 року, показало доречність створення такої організації, і тому на засіданні ради студентів було прийняте відповідне рішення і затверджено Положення про студентську творчу студію “Gaudeamus”.

Мета діяльності студії полягає в тому, щоб допомогти кожній творчій особистості розвивати та відшліфувати свої обдаровання. Структурними підрозділами (секціями) студії з моменту її заснування є: літературна, музична, хореографічна, театральна секції та секція декоративно-прикладного мистецтва, а в процесі практичної роботи з ініціативи студентів була створена і секція організації і проведення святкових заходів, виставок, конкурсів, творчих зустрічей тощо. Роботу секцій очолюють досвідчені у певній галузі художньої діяльності студенти та викладачі. Керівним постійно діючим органом студії є її координаційна рада, до складу якої також входять як студенти, так і викладачі вузу. Заняття секцій відвідують близько 50 чоловік. Учасники студії брали участь у підготовці і проведенні ряду святкових концертів, у виставці творчих робіт студентів інституту (березень 2006 року), у випуску фотогазет тощо.

Попри деякі проблеми, що існують в діяльності органів студентського самоврядування (наприклад, брак коштів на проведення святкових заходів, творчих зустрічей, відсутність у деяких студентів сформованої виконавчої дисципліни, певна соціальна апатія окремих з них тощо), їх успішній роботі у великій мірі сприяє координація діяльності цих органів радою студентів інституту.

Як і більшість дослідників, які вивчають проблеми студентського самоврядування, ми вважаємо, що успіх у даній роботі можливий за умови педагогічної підтримки самодіяльності студентів, основаної не на волонтерських засадах, а виходячи із принципу педагогіки співробітництва.

ВИСНОВКИ

Студентське самоврядування в Україні має давню історію і традиції. Після демократичної революції 1917 року на практиці воно змогло розвиватися завдяки працям А.Макаренка, В.Коротова, С.Черніка, О.Чернишова та ін. Студентське самоврядування сьогодні – це одна з форм самоврядування вищого навчального закладу, що повинна сприяти розвитку не лише професійних, організаційських, ділових якостей студентської молоді, а, з нашої точки зору, і її

творчих, художніх обдаровань. Успіх роботи органів студентського самоврядування залежить від багатьох чинників, серед яких важливу роль має відігравати системний підхід, який повинен охопити всі сфери життєдіяльності навчального закладу, пошук і впровадження в життя нових форм самоврядування студентської молоді, координацію роботи всіх органів студентського самоврядування у вузі, а також соціально-педагогічну підтримку цього процесу.

1. Горчакова В.Г. Предпосылки, противоречия и принципы развития студенческого самоуправления // Педагогическое образование. – М., 1990. – Вып. 2. – С.77 – 82.

2. Жалдак Л.М. Відродження студентського самоврядування на рівні академічної групи у вищому аграрному закладі освіти // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 36. – С.210 – 219.

3. Учащаяся молодежь: социальные проблемы самоуправления / АН Украины; Ин-т социологии; Отв. ред. Е.И.Сулименко. – Киев: Наук. думка, 1992. – 176 с.

4. Соломатин С.Я. Из опыта студенческого самоуправления // Вестн. высш. школы. – 1987. - № 1. – С.81 – 82.

5. Лысенко В.Н., Преображенский В.В. Самостоятельность плюс ответственность // Студенческое самоуправление: проблемы и решения: [Ст.] // Вестн. высш. школы. – 1987. – № 4. – С.78 – 80.

6. Приходько Н.И., Мищик Л.И. Без руля и без ветрил? // Студенческое самоуправление: проблемы и решения: [Ст.] // Вестн. высш. школы. – 1987. - № 4. – С. 80 – 81.

7. Отказываясь от стереотипов: [О студ. самоуправлении] / В.М.Рябков, С.Ф.Котельников, Я.И.Канаев, В.Я.Сыромятников // Вестн. высш. школы. – 1987. - № 7. – С. 73 – 75.

8. Джемелинский В.В., Родионов М.К. Из опыта работы по развитию студенческого самоуправления // Проблемы высшей школы. – К., 1987. – Вып. 63. – С. 36 – 41.

9. Опрышко В.Ф. Студенческое самоуправление – одна из форм социалистической демократии // Проблемы высшей школы. – К., 1987. – Вып. 63. – С. 32 – 36.

10. Стоян А.Н. Пути развития студенческого самоуправления // Проблемы высшей школы. – К., 1987. – Вып. 63. – С. 27 – 31.

11. Будишевский В.А., Липинский В.В. Пути развития студенческого самоуправления // Проблемы высшей школы. – К., 1988. – Вып. 66. – С. 7 – 12.

12. Швецов А.Н., Лисовик Г.А. Студенческое самоуправление: опыт внедрения, проблемы и перспективы // Проблемы высшей школы. – К., 1988. – Вып. 66. – С. 20 – 25.

13. Белозерцев Е.П. Самоуправление в условиях педагогического института // Сов. педагогика. – 1989. - № 3. – С. 99 – 103.

14. Строкова Т.А. А начали с деловой игры... : [Пробл. студ. самоуправления: Опыт Тюмен. гос. ун-та] // Вестн. высш. школы. – 1988. - № 12. – С. 66 – 70.

15. Сметанський М.І. Студентське самоврядування // Рад. школа. – 1990. - № 6. – С. 90 - 93.

16. Огородник О.Г. Студентське самоврядування як невід’ємна складова демократизації вищої школи // Газета Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці “Інститутський вісник”. – 2005. - № 1. – С.4.

17. Закон України “Про вищу освіту”. Науково-практичний коментар. За загальною редакцією Кременя В.Г. – К. – 2002. – С. 146.

18. Огородник О.Г. Юридична клініка “Adiutorium”. (Досвід роботи) // Газета Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці “Інститутський вісник”. – 2006. - № 1 (2). – С.4.